

*Mladen R. Tišma**

DONALD P. KOMMERS, RUSSEL A. MILLER
*THE CONSTITUTIONAL JURISPRUDENCE OF THE
FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY*

Treće prerađeno i prošireno izdanje, Duke University Press,
Durham – London 2012, 874 str.

Primena uporednopravnog metoda dobija sve veću primenu u ustavnopravnom pravu i to ne samo u domenu stvaranja ustavnopravnih normi, odnosno donošenja i promena ustavnih akata, već i prilikom njihove primene i tumačenja. Dakako, poseban značaj u tumačenju ustavnog prava imaju interpretacije ustavnosudskih, odnosno drugih organa ovlašćenih za kontrolu i zaštitu ustavnosti, koje nekada mogu začeti i u pitanja poput onih šta jeste a šta nije sam ustav neke države. U ambijentu široke upotrebe pravnih transplanata i sve prisutnijoj difuziji prava, ali i načina pravničkog mišljenja, čini se da klasični uzori ustavnog prava, pre svega dva veka star američki ustav i razvijena doktrina Vrhovnog suda Sjedinjenih Država, gube trku sa daleko mlađim, ali i savremenim društvenim okolnostima nesumnjivo bližim ustavnim sistemima, koji ne pate od okova tradicije i aure nepromenljivosti, pa su stoga i prilagodljiviji promenama. Uvreženo mišljenje je da je jedan od takvih ustava i Osnovni zakon za Saveznu Republiku Nemačku, donesen na ruševinama pobeđenog Trećeg rajha, kao privremeni ustavni akt tek dela jedne pobeđene i okupirane zemlje koji je uspeo da nadživi sva iskušenja posleratnog razvoja Zapadne Nemačke, omogućiti ujedinjenje dve nemačke države i postane uzor za druge ustavne dokumente, posebno u zemljama sa slabom demokratskom kulturom i istočnoevropskim tranzicionim zemljama, ali i zemljama sa teretom zločinačkih režima. Međutim, idealizovanu predstavu o sopstvenom uspehu koju danas uživa, važeći nemački ustav u velikoj meri treba da zahvali i organu zaduženom za njegovu zaštitu – Saveznom ustavnim sudu. „Porodajne muke” koje su pratile njegovo osnivanje i imenovanje prvih sudija, kao i odnos aktera na političkoj sceni tadašnje Zapadne Nemačke, zbog

* Ministarstvo odbrane Republike Srbije, Univerzitet odbrane, Vojnotehnički glasnik
e-mail: Mladen.Tischma@t-online.de

kojih je Savezni ustavni sud na samom početku svog delovanja morao da se izbori za svoje mesto u ustavnom sistemu zemlje i nezavisnost od ostalih, političkih, grana vlasti, uticali su na upornost Saveznog ustavnog suda da izgradi i u narednim decenijama održi svoj autoritet u nemačkom društvu. Upravo taj autoritet mu je, uz aktivizam na polju saradnje sa drugim ustavnim sudovima Evrope, posebno kroz osnivanje Evropskog udruženja ustavnih sudova, doprineo da pobudi veći interes uporednog ustavnog prava i uživa reputaciju referentnog predstavnika ustavnog sudstva. Pozivanje ustavnosudskih organa drugih zemalja, poput Češke, Mađarske i Južnoafričke Republike, na jurisprudenciju nemačkih kolega postalo je uobičajeno.

Stoga ne iznenađuje da su s vremenom nemačko ustavno pravo i ustavnosudska praksa pobuđivali sve više interesovanja među stranim pravnicima, što je rezultiralo i objavljivanjem prevoda normativnih akata, naučnih članaka, studija i drugih radova posvećenih ovom ustavnom sistemu ili pak njegovim određenim elementima. Sve to zahtevalo je i omogućavanje pristupa ustavnosudskoj praksi kroz objavljivanje prikaza pojedinačnih odluka ili pak kroz njihove prevode.

Zanimljivo je da knjiga koju ovom prilikom prikazujemo dolazi iz Sjedinjenih Država, tradicionalno nezainteresovanih za iskustva drugih zemalja u bilo kom pogledu. Knjiga pod naslovom „Ustavna jurisprudencija Savezne Republike Nemačke” (*The Constitutional Jurisprudence of the Federal Republic of Germany*) autora Donalda Komersa (*Donald P. Kommers*), profesora političkih nauka i emeritusa prava na Noterdamskom univerzitetu, ugledala je svetlost dana sada već daleke 1989. godine, sa ciljem da američkim istraživačima približi jednu stranu ustavnu misao. Predgovor za to prvo izdanje napisao je Roman Hercog, tadašnji predsednik nemačkog Saveznog ustavog suda i kasniji nemački savezni predsednik. S obzirom na dobru prihvaćenost kako u Americi tako i među inostranom stručnom javnošću, knjiga je 1997. godine doživela svoje drugo, prerađeno i prošireno izdanje. Ovog puta predgovor je napisao profesor prava Dejvid Kjuri (*David P. Currie*), stručnjacima za nemačko ustavno pravo poznat kao autor knjige „Ustav SR Nemačke” (*The Constitution of the Federal Republic of Germany*, Chicago University Press, Chicago 1994). Najnovije, treće izdanje, koje ovom prilikom predstavljamo domaćoj pravničkoj javnosti, objavljeno je 2012. godine kao koautorski rad autora prva dva izdanja Komersa i profesora prava sa vašingtonskog pravnog fakulteta Rasela Milera (*Russel A. Miller*).

Za razliku od evropskokontinentalne tradicije, knjiga je koncipirana u skladu sa praksom anglosaksonskih pravnih sistema. Tako autori prvo uvode čitaoca u predistoriju i osnovne karakteristike određenog pita-

nja, slede prevodi relevantnih delova presuda, odnosno rešenja Saveznog ustavnog suda, da bi na kraju autori izveli i kraći zaključak. Sadržaj knjige, u osnovi, podeljen je na tri dela: nemački konstitucionalizam, ustavne strukture i odnosi, te osnovna prava i slobode. U odnosu na prethodno izdanje knjige, pored izmena i dopuna koje su pretrpela skoro sva poglavlja, dodato je novo poglavlje 6. koje se bavi odnosom nemačkog ustavnog poretka prema međunarodnom pravu i pravu Evropske unije. Takođe, dodate su i kratke biografije predsednika i potpredsednika Suda, a izostavljen je prevod pojedinih odredaba Osnovnog zakona.

U prvom delu (str. 3–76) govori se o nemačkom konstitucionalizmu, odnosno čitaocu se, pored uvodnih objašnjenja, u prvom odeljku ovog dela predstavlja Savezni ustavni sud Savezne Republike Nemačke (*Bundesverfassungsgericht der Bundesrepublik Deutschland*), razlozi koji su doveli do njegovog osnivanja i kratak prikaz tog procesa, a zatim i njegova jurisdikcija kako je ona postavljena saveznim ustavom i Zakonom o Saveznom ustavnom sudu, odnosno kako ju je Sud tumačio i koristio. Takođe, prikazana je i sama institucija, odnosno njeno unutrašnje uređenje i funkcionisanje, nakon čega sledi poglavlje o procedurama i mehanizmima vezanim za Savezni ustavni sud, dok se kroz naredno poglavlje, u svetlu relevantne prakse Suda, razmatra i funkcionisanje ustavnosudskih postupaka u praksi, pre svega kontrole ustavnosti. Drugi odeljak ovog dela knjige posvećen je nemačkom saveznom ustavu – Osnovnom zakonu (*Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*). Drugi deo knjige (str. 79–352) podeljen je u četiri odeljka. Na ovom mestu autori predstavljaju čitaocu osnovne karakteristike na kojima počiva ustavnopravni poredak Savezne Republike Nemačke, kao što su federalizam, podela vlasti i predstavnička demokratija i elementi koji se iz njih dalje izvode. Poslednji, treći deo knjige (str. 355–712) posvećen je osnovnim pravima i slobodama i u njemu je prikazana praksa u pogledu osnovnih prava neposredno zajemčenih nemačkim saveznim ustavom, uključujući i ona koja se izvode iz osnovnih principa ustavnog uređenja, kao što je slučaj sa ekonomskim i socijalnim pravima izvedenim iz načela socijalne države (član 20. stav (1) OZ SRN *in fine*).

Knjiga *The Constitutional Jurisprudence of the Federal Republic of Germany* je mnogo više od obične zbirke ustavnosudskih odluka. Ova publikacija predstavlja nezaobilazan priručnik ustavnim i drugim pravnicima koji se interesuju za nemačko ustavno pravo a ne vladaju nemačkim jezikom, kao i svim znatiželjnicima koji bi da steknu osnovne predstave o funkcionisanju ustavnog i političkog sistema najveće države Evropske unije.

Dostavljeno Redakciji: 23. jula 2014. god.

Prihvaćeno za objavljivanje: 9. decembra 2014. god.